

Тарасова Г. К.

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри теоретичних основ олімпійського та професійного спорту, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова, Україна (Україна, Миколаїв), toops@ukr.net

ПРО ФІЗИЧНУ КУЛЬТУРУ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ МЕДИЧНОЇ ГРУПИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах в Україні склалася критична ситуація із станом здоров'я учнівської молоді. В статті проаналізовано питання проблеми сформованості фізичної культури в учнів спеціальної медичної групи молодшого шкільного віку. Визначено рейтинг значимості компонентів фізичної культури при її формуванні. Показана доцільність підвищення рівня фізичної культури в учнів молодшого шкільного віку, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи.

Ключові слова: *рівень фізичної культури, учні молодшого шкільного віку, спеціальна медична група.*

Постановка проблеми. Вивчення поняття «особиста фізична культура» було і залишається досить актуальним питанням.

Фізична культура – це органічна частина загальнолюдської культури, її особлива самостійна галузь, яка реалізується специфічним чином через свідому рухову діяльність [10], спрямовану на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних здібностей, підготовку до життєвої практики тобто фізичного та духовного удосконалення людини [9]. При цьому Д. Фефелов [10] зазначає необхідність визначення поняття «особиста фізична культура», розуміючи під цим втілені в самій людині результати використання матеріальних і духовних цінностей фізичної культури. Одним з варіантів оптимізації фізичного виховання є концепція особистісної фізичної культури [11].

Але на нашу думку, більш конкретне та досконале визначення цього поняття дає Б. М. Шиян визначаючи «фізичну культуру особистості», як сукупність властивостей людини, які набуваються у процесі фізичного виховання і виражаються у її активній діяльності, спрямованій на всебічне удосконалення своєї фізичної природи та ведення здорового способу життя [11].

Однак не зважаючи на значну кількість досліджень проблема формування всебічно розвинутої особистості школярів засобами фізичної культури і спорту на сьогодні все ще залишається не вирішеною [9]. При сформованості основних теоретичних понять фізичної культури і спорту серед дослідників не існує єдиної думки, щодо механізмів формування особистої фізичної культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Процес депопуляції, що спостерігається в Україні починаючи з 1990 р., набув характеру демографічної кризи, в умовах якої збереження життя і здоров'я кожної дитини набирає надзвичайно важливого загальнодержавного значення. Особливого значення набуває правильна організація фізичного виховання, оскільки велика частина дітей за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи. А аналіз науково-методичної літератури свідчить про те, що у фахівців немає єдиної думки відносно цілей і завдань уроків фізичної культури для дітей з відхиленнями в стані здоров'я [2, 5–9]. Одні автори вважають основною метою боротьбу з гіподинамічним синдромом, інші визнають коректувальний напрям. Уваги ж, щодо формування в таких дітей особистої фізичної культури до сьогодні майже не приділялось. Відповідно і питання формування фізичної культури учнів, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи залишається відкритим.

В зв'язку з цим необхідне дослідження метою якого було б створення ефективної програми оцінки та формування особистої фізичної культури учнів, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи.

Мета дослідження – визначити стан сформованості особистої фізичної культури та її компонентів у дітей молодшого шкільного віку, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи.

Отже, у дослідженні взяло участь 640 учнів віком від 6 до 9 років, які віднесені до спеціальної медичної групи і навчаються у загальноосвітніх школах м. Миколаєва. Для проведення комплексного дослідження учні були розподілені на рівноцінні групи за віком, статтю та типом навчального закладу.

Основною формою організації навчальної діяльності, став індивідуальний підхід сумісний з груповим. На основі проведеного дослідження нами отримані наступні результати, які і були проаналізовані.

Викладення основного матеріалу. Отже, нами проаналізовано результати опитування вчителів початкових класів і фізичної культури та батьків учнів молодших класів, що за станом здоров'я належать до спеціальної медичної групи.

Більшість респондентів (67,2%) з числа всіх опитаних висловились за те, що провідним показником сформованості фізичної культури молодших школярів, особливо тих, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, є здоровий спосіб життя як складова.

Немає єдиної думки серед респондентів щодо ролі учасників процесу фізичного виховання у формуванні фізичної культури школяра. Декілька більше половини (54,4%) респондентів висловились за провідну роль батьків у цьому процесі. Пояснюється це, з одного боку, тим, що батьки найбільше часу проводять з дітьми саме молодшого шкільного віку і більше за все несуть відповідальність за дітей з відхиленнями у стані здоров'я, а також мають можливість впливати на них; з іншого боку, вони є авторитетом для дітей, і це створює сприятливе психологічне тло для формування основ фізичної культури. Друга ж половина опитаних це більшістю батьки дітей, які покладають відповідальність на педагогів і відмічають відсутність взаємозв'язку між знаннями отриманими учнями під час викладання предмету «Основи здоров'я» і предметом «Фізична культура» і вказують на розмежованість знань і відповідно низький рівень фізичної культури в їхніх дітей ($p < 0,05$).

Ролі самої дитини респонденти відводять останню позицію. Додаткові інтерв'ю з цього питання розкривають передумови такого становища. Більшість

респондентів вважає, що у цьому віці дитині потрібно створити належні умови для того, щоб вона виконувала запропоновану програму дій.

Крім того, опитування засвідчило той момент, що різні форми занять можуть по-своєму служити для формування особистої фізичної культури. Більшість опитаних (68,7%) висловились за те, що найбільш ефективно процес формування фізичної культури молодшого школяра відбувається на уроках ($p < 0,05$). Другу позицію за опитуванням займають позаурочні, третю – самостійні заняття фізичними вправами.

Відповіді на останнє запитання анкети надало наступну інформацію. А саме, 71% респондентів вказало на те, що якісно формувати фізичну культуру молодших школярів в умовах сьогодення неможливо. Для виявлення причин таких суджень ми запропонували респондентам ширше викласти свої аргументи. Найсуттєвішим з них виявились такі: недостатня кількість годин, що відводиться на фізичне виховання у школі; погане матеріальне забезпечення галузі; низький рівень науково-методичного забезпечення процесу формування фізичної культури школярів і особливо тих, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи; відсутність комплексного підходу до процесу формування фізичної культури молодших школярів і знову ж таки і тих, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи (окремо розроблюються різні методики і як правило, деякі з них суперечать одна одній).

Водночас майже третина опитаних вважає, що в умовах, які склалися, можна якісно формувати фізичну культуру молодших школярів, і навіть тих, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи. Як вважають респонденти, все залежить у першу чергу від учителя фізичної культури і учителя класоводу, від їх здатності залучити до цього процесу всі зацікавлені сторони і створити інтерес у учнів до самовдосконалення і набуття фізичної культури. Так батьки дітей вказують на те, що високий рівень знань з «Основ здоров'я» не допомагає їм у формуванні фізичної культури.

Однією зі значущих умов у комплексній оцінці особистості віддається самооцінці. Рівень самооцінки віддзеркалює адекватність та гармонійність розвитку особистості. Результати дослідження рівня самооцінки молодших

школярів свідчать про рівномірний розподіл серед учнів адекватного ($49,3 \pm 0,2\%$) та заниженого ($36,3 \pm 0,2\%$) рівнів самооцінки ($p < 0,05$). Значно менше серед учнів молодших класів з завищеною самооцінкою ($15,3 \pm 0,2\%$). Слід відзначити, що не встановлено вірогідних відмінностей за статевим розподілом рівнів самооцінки. Найбільша різниця зафіксована у показниках завищеного рівня самооцінки на 2,1% у дівчат порівняно з хлопцями, та в учнів з заниженою самооцінкою на 2,7%.

Таким чином, значимість основних компонентів особистої фізичної культури учнів молодших класів, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної надала наступні результати (табл. 1).

Таблиця 1

Значимість компонентів особистої фізичної культури учнів молодших класів, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи

Компоненти	Рейтинг
Теоретичний базовий	8
Розуміння суті фізичної культури	7
Обізнаність з основами фізичної культури	9
Знання здорового способу життя	12
Оцінювання учнями правильності набутих знань	14
Самостійні заняття фізичними вправами	13
Відвідування ранкової гігієнічної гімнастики	11
Відвідування занять з фізичної культури	15
Індекс здоров'я	6
Добова рухова активність	5
Розвиток функціональних можливостей	1
Розвиток рухових якостей	4
Оцінка з фізичної культури	3
Відчуття учнем своє тілесної компетентності	14
Оцінка з основ здоров'я	2
Подолання кожним учнем внутрішніх проблемних ситуацій	10

В ході констатуючого експерименту нами були розроблені рівні сформованості особистої фізичної культури учнів молодших класів, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи (табл. 2).

Таблиця 2

Рівні сформованості фізичної культури в учнів молодших класів, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи

Рівень сформованості фізичної культури	Перцентилі	Оцінка в балах	
		Стать	
		Дівчата	Хлопчики
Високий	19% і менше	12–10	12–10
Достатній	39–59%	9–7	9–7
Середній	60–79%	6–4	6–4
Низький	80% і більше	1–3	1–3

Аналіз стану особистої фізичної культури учнів молодших класів, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи виявив нерівномірність розвитку її показників. Певні відмінності спостерігались між дівчатами і хлопчиками. У дівчаток краще сформовані такі показники: виконання фізичних вправ самостійно, знання та практичні вміння з фізичної культури, знання з основ здоров'я ($p < 0,05$).

Отже описані вище дослідження стали базою констатуючого експерименту, результати якого були такими.

67,5% учнів молодших, класів, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи мають низький рівень фізичної культури, 20% мають середній рівень і лише 12,5% достатній. За статевими відмінностями показники розподілились наступним чином 68,57% дівчат вказаної групи мають низький рівень фізичної культури, 21,9% – середній рівень і тільки 9,53% достатній. Високий рівень сформованості фізичної культури немає в жодної. У хлопців майже така ж ситуація: 58,95% визначаються, як контингент з низьким рівнем фізичної культури і 36,84% з середнім рівнем, всі інші мають достатній рівень а це – 4,21% ($p < 0,05$).

Висновки. По-перше, за допомогою анкетування встановлено передумови низького рівня сформованості фізичної культури в учнів спеціальної медичної групи молодшого шкільного віку. По-друге визначено, що суттєвої статевої різниці в рівні фізичної культури учнів означеної категорії не існує.

Тобто в ході дослідження було з'ясовано, що сформованість особистої фізичної культури учнів молодших класів, що за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи знаходиться на низькому рівні, що і є перспективою для подальших досліджень.

Література

1. Арєф'єв, В. Г. Сучасні стандарти фізичного розвитку школярів / В. Г. Арєф'єв. – К. : Вежа, 1999. – 256 с.
2. Адамбеков, К. И. Педагогические основы физического воспитания учащихся : автореф. дис.... д-ра пед. наук / К. И. Адамбеков. – Алма-Ата : АГУ, 1995. – 46 с.
3. Блауберг, И. В. Становление и сущность системного подхода / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1973. – 272 с.
4. Брехман, И. И. Валеология – наука о здоровье / И. И. Брехман. – М. : Педагогика, 1990. – 224 с.
5. Ведмеденко, Б. Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобами фізичної культури / Б. Ф. Ведмеденко. – К. : Олімп.л-ра, 1993. – 228 с.
6. Дубенчук, А. Фізична культура: змінюємо пріоритети / А. Дубенчук // Фізичне виховання в школі. – 1999. – № 2. – С. 36–37.
7. Дубенчук, А. Використання сучасних технологій з метою підвищення ефективності уроків фізичної культури / А. Дубенчук // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні : зб. наук. пр. – Рівне : Ліста, 1999. – С. 109–116.
8. Круцевич, Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Т. 2. / Т. Ю. Круцевич. – К. : Олімп.л-ра, 2008. – 367 с.
9. Лях, В. И. Физическое воспитание учащихся общеобразовательной школы: состояние, перспективы и пути реорганизации / В. И. Лях, Ю. А. Копылов, М. В. Малихина и др. // Теория и практика физической культуры. – 1998. – № 9. – С. 49–51.
10. Фефелов, Д. Сутність і структура поняття «особиста фізична культура» / Д. Фефелов // Молода спортивна наука України. – 2004. – Вип. 8, т. 4. – С. 362–365.
11. Шиян, Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів / Б. М. Шиян. – Т. : Навч. книга–Богдан, 2001. – Ч. 1. – 272 с.

References

1. Aryef"yev V. H. Suchasni standarty fizychnoho rozvytku shkolyariv [The Modern standards of physical development of schoolchildren]. Kyiv, Vezha Publ., 1999. 256 p.

2. Adambekov K. I. Pedagogicheskie osnovy fizicheskogo vospitaniya uchashihsja Dokt, Diss [Pedagogical bases of physical education. Doct. Diss]. Alma-Ata, AGU Publ., 1995. 46 p.

3. Blauberg I. V., Yudin Ye. G. Stanovlenie i sushnost' sistemnogo podhoda [Becoming and essence of approach of the systems]. Moscow, Nauka Publ., 1973. 272 p.

4. Brehman I. I. Valeologija – nauka o zdorov'e [Valeology is science about the health]. Moscow, Pedagogika Publ., 1990. 224 p.

5. Vedmedenko B. F. Teoretychni osnovy i praktyka vykhovannya molodi zasobamy fizychnoyi kul'tury [Theoretical bases and practice of education are young facilities of physical culture]. Kyiv, Olimpiis'ka literatura Publ., 1993. 228 p.

6. Dubenchuk A. Fizychna kul'tura: zminyuyemo priorityty [The Physical culture: change priorities]. Fizychno vykhovannya v shkoli [Physical education at school], 1999. No 2, pp. 36–37.

7. Dubenchuk A. Vykorystannya suchasnykh tekhnolohiy z metoyu pidvyshchennya efektyvnosti urokiv fizychnoyi kul'tury [Use of modern technologies with the aim of increase of efficiency of lessons of physical culture]. Kontseptsiya rozvytku haluzi fizychnoho vykhovannya i sportu v Ukraini: Zb. nauk. prats' [Conception of development of industry of physical education and sport in Ukraine: Collection of scientific works]. Rivne: Lista Publ., 1999. Pp. 109–116.

8. Krucevich T. Yu. Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya [Theory and methodology of physical education]. Vol. 2. Kyiv, Olimpiis'ka literatura Publ., 2008. 367 p.

9. Ljah V. I., Kopylov Yu. A., Malyhina M. V. and other. Fizicheskoe vospitanie uchashihsja obsheobrazovatel'noi shkoly: sostojanie, perspektivy i puti reorganizacii [Physical education of student's general school: the state, prospects and ways of reorganization]. Teorija i praktika fizicheskoi kul'tury [Theory and practice of physical culture]. 1998. No 9, pp. 49–51.

10. Fefelov D. Sutnist' i struktura ponyattya «osobysta fizychna kul'tura» [Essence and structure of concept «the personal physical culture»]. *Moloda sportyvna nauka Ukrayiny* [Young sporting science of Ukraine]. 2004. Issue 8. Vol. 4. Pp. 362–365.

11. Shyyan B. M. *Teoriya i metodyka fizychnoho vykhovannya shkolyariv* [Theory and methodology of physical education of schoolchildren]. Ternopil', Navchal'na knyha – Bohdan Publ., 2001. Part 1. 272 p.

Tarasova H. K., *Candidate of Sciences (Physical Education and sport), Associate Professor of the Department of Theoretical Basics of Olympic and Professional Sports, Educational and Research Institute of Humanities of National University of Shipbuilding after Admiral Makarov (Ukraine, Mykolaiv), toops@ukr.net*

On Physical Culture of individual students special medical groups of primary school age

In the article the questions of problem of formed of physical culture are analyzed at student's task medical force of midchildhood. Rating of meaningfulness of components of physical culture is certain at his forming. Expediency of increase of level of physical culture is shown at students, midchildhood, that on the state a health is attributed to task medical force.

In this connection a research target was to define the state of formed of the personal physical culture and her components for the children of midchildhood that on the state a health attributed to task medical force.

Analysis of the state of the personal physical culture of lower boys that on the state a health attributed to task medical force educed the unevenness of development of her indexes. Certain differences were observed between girls and boys. It was also found out, that formed of the personal physical culture of lower boys, that on the state a health attributed to task medical force is at low level, that and is a prospect for further researches.

Keywords: *level of physical culture, student's midchildhood, task medical force.*

Тарасова А. К., кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент кафедры теоретических основ олимпийского и профессионального спорта, Учебно-научный гуманитарный институт Национального университета кораблестроения имени Макарова (Украина, Николаев), toops@ukr.net

О физической культуре личности учащихся специальной медицинской группы младшего школьного возраста

В современных условиях в Украине сложилась критическая ситуация с состоянием здоровья учащейся молодежи. В статье проанализированы вопросы проблемы сформированности физической культуры у учащихся специальной медицинской группы младшего школьного возраста. Определен рейтинг значимости компонентов физической культуры при его формировании. Показана целесообразность повышения уровня физической культуры у учащихся младшего школьного возраста, которые по состоянию здоровья отнесены к специальной медицинской группе.

Ключевые слова: *уровень физической культуры, учащиеся младшего школьного возраста, специальная медицинская группа.*